

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 2 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 2

LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 2

TOSHKENT-2022

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ҚОДИРОВ Умиджон Абдимуратович ДАВЛАТНИНГ ИЖТИМОИЙ СИЁСАТИ ВА ФУНКЦИЯСИНинг АЛОҚАДОРЛИГИ.....	8
---	---

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

2. ЙЎЛДОШЕВ Азизжон Эргаш ўғли ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ОЧИҚ ҲАЙЪАТ МАЖЛИСЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ.....	17
3. МАХКАМОВ Дурбек Нематович ЎСИМЛИК ДУНЁСИ ОБЪЕКТЛАРИНИНГ ДАВЛАТ КАДАСТРИ ҚОНУНЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	25
4. ИЛҲОМЖОНОВ Бахромжон Махкамжонович НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИ ОПТИМАЛЛАШТИРИШ ОРҚАЛИ ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	31
5. РАХМОНОВ Бекзод Хасанович ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ СОҲАСИДА КОРРУПЦИЯВИЙ ХАВФ-ХАТАРЛАРНИ БАҲОЛАШ АМАЛИЁТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	39
6. РЎЗИЕВ Аҳрор Икромович НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТ ЛОЙИҲАЛАРИНИНГ ТАРТИБГА СОЛИШ ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	46

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

7. ОДИНАЕВ Адҳам Саъдуллоевич НЕУСТОЙКА ҚЎЛЛАШНИ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	52
8. ЮЛДАШОВ Абдумумин Абдугопирович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК, АЛОҚА ВА АХБОРОТ СОҲАСИДАГИ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШГА ДОИР НОРМАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	58
9. ЯКУБОВ Аҳтам Нусратуллоевич РАҚАМЛИ АКТИВНИ ТУШУНИШ БЎЙИЧА ДОКТРИНАЛ ЁНДАШУВЛАР ВА ХАЛҚАРО ТАЖРИБА.....	65
10. САИДОВ Максудбек Норбоевич ВОПРОСЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОГО ОБЩЕСТВА С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ.....	75
11. БОЗАРОВ Сардор Сохибжонович СУНЬИЙ ИНТЕЛЛЕКТ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДОИРАСИДАГИ АХЛОҚИЙ ВА ҲУҚУҚИЙ ТУСДАГИ МАСАЛАЛАР.....	84

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

12. САИДБЕКОВ Бобурбек Рустамбекович

ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ХУСУСИЙ МУЛК МУҲОФАЗАСИ ВА ХАБЕАС КОРПУС
ИНСТИТУТИ ДОИРАСИДА МУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАРНИ ҲИМОЯЛАШ МАСАЛАЛАРИ 90

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

13. ПОЛВОНОВ Нажмиддин Аслиддинович

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА МОЛ-МУЛКИ МУСОДАРА ҚИЛИНИШИ МУМКИН БЎЛГАН
ШАХСЛАР ДОИРАСИ 97

14. ТОШЕВ Отабек Содиқович

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИГА АЙБГА ИҚРОРЛИК ТЎҒРИСИДА КЕЛИШУВ ИНСТИТУТИНИНГ
ЖОРИЙ ЭТИШ МАҚСАДИ ВА ИЖТИМОИЙ ЗАРУРАТИ 103

15. РОМАДАНОВА Таисия Александровна, МУХАМЕДЖАНОВА Мадина

Махкамжановна

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ-ТЕХНОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАР ИЗЛАРИНИНГ ТРАСОЛОГИК
ЭКСПЕРТИЗАЛАРИНИ ЎТКАЗИШДА ПРОФИЛАКТИК ФАОЛИЯТ 111

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

16. СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович

СУДЬЯЛАРНИНГ ХОЛИСЛИГИ ДЕМОКРАТИЯ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИНИ
ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ МЕЗОНИ..... 115

17. ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович, БАРАТОВА Дилноза Одилжон қизи

МЕҲНАТКАШ-МИГРАНТ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ
ЎЗИГА ХОС СУБЪЕКТЛАРИ СИФАТИДАГИ МАҚОМИ..... 125

18. АЪЗАМХУЖАЕВ Умидхон Шавкат угли

МЕЖДУНАРОДНОЕ ДОГОВОРНО-ПРАВОВОЕ РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНОЙ СЕТИ
ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ..... 134

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

РЎЗИЕВ Аҳрор Икромович

Тошкент давлат юридик университети мустақил тадқиқотчиси

E-mail: ruziev.a@gov.uz

НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТ ЛОЙИҲАЛАРИНИНГ ТАРТИБГА СОЛИШ ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): РЎЗИЕВ А.И. Норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларининг тартибга солиш таъсирини баҳолашнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2022) Б. 46-51.

 5 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2022-5-6>

АННОТАЦИЯ

Мақолада норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларининг тартибга солиш таъсирини баҳолашга оид миллий норма ижодкорлиги амалиёти, бу борада амалиётда ва қонунчилик ҳужжатларида мавжуд муаммолар, ривожланган хорижий давлатларнинг ушбу соҳадаги илғор тажрибаси атрофлича таҳлил қилинган, шунингдек, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари тартибга солиш таъсирини баҳолаш институти ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари белгиланган.

Калит сўзлар: норматив-ҳуқуқий ҳужжат, тартибга солиш таъсирини баҳолаш, норма ижодкорлиги жараёни, қонунчилик ҳужжатлари, жамоатчилик муҳокамалари, фойда, харажат, маъмурий юклама.

РУЗИЕВ Аҳрор Икромович

Независимый соискатель Ташкентского
государственного юридического университета

E-mail: ruziev.a@gov.uz

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРАВОВЫХ ОСНОВ ОЦЕНКИ РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ПРОЕКТОВ НОРМАТИВНО- ПРАВОВЫХ АКТОВ

АННОТАЦИЯ

В статье подробно анализируются национальный нормотворческий процесс, в части оценки регулятивного воздействия нормативно-правовых актов, имеющие проблем в практике и законодательных актах, передовой опыт развитых зарубежных стран в этой сфере, а также определены приоритетные направления совершенствование правовых основ института оценки регулирующего воздействие нормативно-правовых актов.

Ключевые слова: нормативно-правовой акт, оценка регулирующего воздействия, нормотворческий процесс, законодательные акты, общественные обсуждения, выгода, затраты, административное бремя.

RUZIEV Akhror

Independent researcher at Tashkent State University of Law

E-mail: ruziev.a@gov.uz

PRIORITY AREAS FOR IMPROVING THE LEGAL FRAMEWORK OF REGULATORY IMPACT ASSESSMENT OF DRAFTS OF NORMATIVE LEGAL ACTS

ANNOTATION

The article comprehensively analyzes the national rule-making process in terms of regulatory impact assessment of normative legal acts, existing problems in practice and legislative acts in this sphere, the best practices of developed foreign countries in this area, and also identifies priority areas for improving the legal framework of the institution for regulatory impact assessment of normative legal acts.

Keywords: normative legal act, regulatory impact assessment, rule-making process, legislative acts, public discussions, benefits, costs, administrative burden.

Мамлакатимизда бугунги кунда олиб борилаётган жадал ислохотлар шароитида пухта ишланган ва ҳар томонлама асосланган норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини тайёрлаш, уларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолаш орқали келгусида юзага келиши мумкин бўлган оқибатларни олдиндан прогноз қилиш самарали қонунчилик тизимини яратишда ҳамда ижтимоий-иқтисодий жараёнларнинг давлат томонидан тартибга солиш мақсадларига эришишнинг гарови ҳисобланади. Мазкур жараёнда норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари тартибга солиш таъсирини баҳолаш тартиб-таомилларининг ўрни беқиёсдир.

Шу боис ҳам, бугунги кунда тартибга солиш таъсирини баҳолаш тартиб-таомили Иқтисодий ҳамкорлик ва ривожланиш ташкилоти томонидан норма ижодкорлиги жараёнининг энг муҳим элементи сифатида тавсия этилади. Бугунги кунда мазкур тартиб-таомил аксарият ривожланган мамлакатларнинг норма ижодкорлиги амалиётида у ёки бу шаклда қўлланиб келинмоқда.

«Сўнги пайтларда дунёнинг кўплаб мамлакатларида давлат бошқаруви ислохотлари сифат жиҳатидан янги, яхшироқ тартибга солишни яратишга қаратилган тартибга солиш ислохотлари изидан бормоқда» [1].

«Ривожланган мамлакатларда ҳуқуқий тизимлар ва бошқа ижтимоий тартибга солиш воситалари самарадорлиги пасайиши, зиддиятли нормалар сони ортиб бориши, шунингдек, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар талабларини амалга ошириш билан боғлиқ харажатларнинг ошиб кетиши тартибга солиш ислохотларининг заруратини кўрсатди. Бу эса, ўз навбатида, ишбилармонлик фаоллиги пасайишига, халқаро савдо ҳажмининг қисқаришига ва иқтисодий ўсишнинг пасайишига олиб келди» [2].

Бироқ, Ўзбекистонда норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари тартибга солиш таъсирини баҳолаш табиий эҳтиёжга айланмади, балки унга норма ижодкорлиги амалиётини янада мураккаблаштирувчи қўшимча юк сифатида қаралмоқда.

Шу билан бирга, фикримизча, тартибга солиш таъсирини баҳолаш механизмнинг «ўзбекча» модели самарадорлигига салбий таъсир кўрсатаётган омиллар сифатида кўплаб вазирлик ва идоралар томонидан мазкур институтни ортиқча бюрократик тўсиқ сифатида кўрилаётганлиги, уни амалга оширишга ўта юзаки ёндашилаётганлиги,

кўп ҳолларда уни самарали амалга ошириш учун билим ва кўникмалар етишмаслиги, ушбу жараён тўғри ва тизимли мониторинг қилинмаслиги, айрим ҳолларда тартибга солиш таъсирини баҳолаш бўйича қонунчилик талабининг «четлаб ўтилиши» ёки писанд қилинмаслиги, ҳар томонлама асосланган ҳисоб-китоблар учун маълумотлар базаларининг узук-юлуқлиги, жамоатчилик муҳокамаларини ўтказиш платформасидаги қулайликлар етишмаслиги, мобил илова мавжуд эмаслиги ва бошқаларни кўрсатиш мумкин.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқувчи вазирлик ва идораларга, хусусан, фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, иқтисодий тармоқлари ва ижтимоий соҳани комплекс ривожлантириш, самарали давлат экологик сиёсатини амалга ошириш ва бошқа соҳаларда норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини ишлаб чиқишда таҳлилий жиҳатдан кўмаклашишнинг изчил тизимини яратиш зарур. Бу эса, ўз навбатида, қуйидаги манзилли чора-тадбирларни амалга оширишни тақозо этади:

– қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолаш, унинг натижаларни расмий сайтда (regulation.gov.uz), шунингдек, веб-сайтларда муҳокамалар жойлаштириш, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини ишлаб чиқувчиларни қабул қилиб бўлинган ҳужжатлар ва амалга оширилган дастурлар самарадорлиги бўйича тўлиқ таҳлиллар билан таъминлаш;

– норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари ва қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолашга оид билимлар базасини, энг яхши миллий ва жаҳон амалиётлари каталогини шакллантириш, тартибга солиш таъсирини баҳолаш учун тавсиялар ва ўқув материалларини ишлаб чиқиш;

– норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари ва қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолаш соҳасида веб-ресурслар каталогини яратиш ҳамда Интернет жаҳон ахборот тармоғида жойлаштириш, уларда муҳокама қилиш учун норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ва баҳолаш ҳисоботларини жойлаштириш, жамланма ҳисоботлар сифати устидан таъсирчан назорат қилиш механизмларини йўлга қўйиш;

– илмий асосланган далиллар асосида давлат сиёсатини (далилларга асосланган давлат сиёсати) ишлаб чиқишнинг тўлақонли тизимини яратиш имкониятларини кўриб чиқиш.

Шу билан бирга, норма ижодкорлиги жараёнида **«биттага битта» қоидасидан «кўпга битта» қоидасига ўтказиш** зарур. Бунда янги тартибга солиш воситасини амалиётга киритиш орқали тадбиркорлик субъектлар учун маъмурий юклама ўсишини тўхтатиб туришдан бундай юкламаларни тубдан камайтиришга ўтиш мақсадида норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси билан янги талаблар киритилиши бир вақтда, тегишли соҳадаги ҳуқуқий тартибга солиш воситаларини янги киритилаётган талабларга мутаносиб равишда бекор қилишни назарда тутувчи «биттага битта» қоидасини ўзгартириш мақсадга мувофиқ.

Сўнгги йилларда аксарият хорижий давлатларда «биттага битта» қоидаси ўрнига бизнес учун янги мажбуриятлар жорий этилганда амалдаги маъмурий юкламани бир неча бараварга қисқартиришни назарда тутувчи «кўпга битта» қоидаси жорий этилмоқда.

Хусусан, Буюк Британия норма ижодкорлиги амалиётида «биттага битта» қоидаси дастлаб «иккитага битта», кейинчалик эса «учтага битта» қоидаси билан алмаштирилди. Бошқа давлатлардан фарқли равишда, британча модел маъмурий харажатларнинг «жамғарма банки»ни шакллантириш имконини беради, яъни агар қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжат бизнес харажатларини 10 долларга камайтирса ва 1 долларга кўпайтирса, қолган 9 доллардан бошқа нормалар оқибатларини мувозанатлаштириш учун фойдаланиш мумкин.

2017 йилдан бошлаб АҚШ ҳам «иккитага битта» қоидасига ўтишини эълон қилди. Бунда ушбу қоидага мувофиқ Маъмурий-бюджет бошқармаси томонидан

эълон қилинган меморандумга кўра, иқтисодий аҳамиятга эга бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатга (бир йилда 100 млн. АҚШ долларидан ортиқ харажатлар келтириб чиқарадиган) нисбатан қўлланилиши керак. Қолаверса, АҚШ ёндашуви шуниси билан ўзига хоски, у жамият учун барча муқобил харажатларни ҳисобга олади, бу эса баҳолашнинг объективлиги ошганда тартиб-таомилни сезиларли даражада мураккаблаштиради [6].

Бизнес юритишнинг тартибга солиш муҳити сифатини тавсифловчи халқаро индекслар – Жаҳон банкининг Бизнес юритиш енгиллиги индекси (Ease of Doing Business), Жаҳон иқтисодий форумининг Глобал рақобат-бардошлик индекси (The Global Competitiveness Index), Тартибга солиш сифати кўрсаткичи (Regulatory Quality Ranking) – Жаҳон банки томонидан ҳар йили эълон қилинадиган Давлат бошқаруви сифати индексида (Worldwide Governance Indicators) Ўзбекистон Республикасининг ўрнини янада яхшилаш чораларини кўриш керак.

Адабиётларда ҳудудларда тартибга солиш таъсирини баҳолашни ривожлантириш бўйича бир қатор таклифлар ишлаб чиқилган: «баҳолаш учун маълумотларни тўплаш, баҳолаш шакллари, жамоатчилик муҳокамалари ўтказиш усуллари, тартибга солиш таъсирини баҳолаш натижалари сифатини таҳлил қилиш қисмида тартибга солиш таъсирини баҳолашни ташкил этиш бўйича услубий тавсиялар тайёрлаш; баҳолаш учун маълумотларни тўплаш ва улар билан алмашиш тизимларини яратиш ва ривожлантириш; экспертлар ва ишбилармон доиралар ҳамжамияти томонидан тартибга солиш таъсирини баҳолаш натижаларининг сифатини қўшимча мустақил назорат қилишни ва экспертизадан ўтказишни таъминлаш; тартибга солиш таъсирини баҳолаш воситаларини минтақавий ривожланишни бошқариш стратегиясига киритиш» [3].

Тартибга солиш таъсирини баҳолашга нисбатан тартибга солиш ислохотларининг асосий мазмуни Иқтисодий ҳамкорлик ва ривожланиш ташкилоти (ОЭСР) томонидан тартибга солиш сифатини яхшилаш учун тавсия қилинган бир қатор қоидаларни ўз ичига олган: «тартибга солиш зарурлигини тушунтириш мақсадида ҳар қандай тартибга солувчи қарорларни қабул қилишдан олдин тартибга солиш таъсирини баҳолашни жорий этиш. Бунда тартибга солиш таъсирини баҳолашни институционаллаштириш муҳимдир, яъни у давлат даражасида қарорлар қабул қилиш тизимига киритилиши керак; тартибга солиш таъсирини баҳолашни нафақат амалга оширилаётган янги чора-тадбирларга, балки қайта кўриб чиқиш учун мавжуд тартибга солиш нормаларига қўллаш зарур; тартибга солувчи қарорларни қабул қилиш бўйича оммавий маслаҳатлашувларнинг камида умумий механизмини жорий этиш зарур» [4].

Мамлакатимизда норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини жамоатчилик муҳокамасидан ўтказиш ҳамда тартибга солиш таъсирини баҳолаш амалиётида қуйидаги тизимли камчиликлар мавжуд: ишлаб чиқилган лойиҳаларни жамоатчилик муҳокамасидан ўтказишдан олдин уларнинг манфаатдор вазирлик ва идоралар томонидан ҳар томонлама кўриб чиқилиши ташкил этилмаган; жамоатчилик муҳокамаси натижаси бўйича порталда келиб тушган таклиф ва фикр-мулоҳазаларнинг қабул қилинганлиги ёки рад этилганлиги тўғрисида эълон қилинмаган; ишлаб чиқилган лойиҳалар юзасидан тартибга солиш таъсирини баҳолаш бўйича ҳисобот тайёрлаш ҳамда жамоатчилик муҳокамасидан ўтказиш талабига риоя қилинмаган; ишлаб чиқилган ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолаш натижалари юзасидан ваколатли органлар – Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлигининг тадбиркорлик фаолиятига таъсири ҳамда Монополияга қарши курашиш қўмитасининг рақобат муҳитига таъсири юзасидан хулосалари умуман олинмаган; вазирликларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқадиган мутахассислари тартибга солиш таъсирини баҳолаш бўйича зарур малака ва кўникмага эга эмас, шунингдек, тартибга солиш таъсирини баҳолаш бўйича тузилган ишчи гуруҳлар амалда

фаолият кўрсатмайди; ҳуқуқий экспертиза жараёнида Адлия вазирлиги томонидан лойиҳаларни тартибга солиш таъсирини баҳолаш зарурлиги тўғрисида хулосалар берилишига қарамасдан, вазирликлар томонидан ушбу эътирозлар инобатга олинмаган ҳолда лойиҳалар юқори турувчи ташкилотларга киритилмоқда.

Шу билан бирга, мазкур камчиликлар ҳамда тизимли муаммоларни бартараф қилиш мақсадида вазирлик ва идораларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишга ва уларни тартибга солиш таъсирини баҳолашга масъул бўлган ходимларининг малака ва кўникмаларини ошириш тизимини доимий тарзда жорий этиш лозим, шу жумладан, улар учун **ҳар йили шартнома асосида ўқув курсларини ташкил этиш** таклиф этилади.

Вазирлик ва идораларнинг марказий аппарати тузилмасида бошқарув ходимларининг умумий сони ва меҳнатга ҳақ тўлаш фонди доирасида қонунчилик ҳужжатлари лойиҳаларини ишлаб чиқиш, уларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолаш ҳамда мазкур йўналишда услубий кўмаклашиш фаолияти билан шуғулланадиган алоҳида **методология бошқармасини (бўлимини)** ташкил этиш мақсадга мувофиқ.

Шунингдек, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини муҳокама қилиш жараёнида нодавлат нотижорат ташкилотлари, тадқиқот институтлари, олий таълим муассасалари ҳамда эксперт ва мутахассисларнинг фаол иштирокини таъминлаш чораларини кўриб бориш ҳамда муҳокама натижалари бўйича маълумотларни ҳуқуқий экспертизадан ўтказишда, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига ва қонунчилик ҳужжатини қабул қилувчи органларга киритиб бориш мақсадга мувофиқ.

Қолаверса, хорижий давлатлари тажрибаси асосида тартибга солиш таъсири баҳоланадиган норматив-ҳуқуқий **ҳужжатлар доирасини қисқартириш** зарур. Чунки, ҳозирги ҳолатда 2022 йилдан бошлаб жуда катта ҳажмдаги ҳужжатлар тартибга солиш таъсирини баҳолашдан ўтказилиши лозим бўлади. Шу муносабат билан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 15 мартдаги ПҚ–5025-сон қарори билан тасдиқланган Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ва қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тартибга солиш таъсирини баҳолашдан ўтказиш тартиби тўғрисидаги низомга тегишли ўзгартиришлар киритиш зарур.

Яна бир масала – вазирлик ва идораларнинг норма ижодкорлиги, шу жумладан, тартибга солиш таъсирини баҳолаш фаолиятини доимий равишда таҳлил қилиб бориш, уларнинг **рейтингини юритиш** ва жамоатчиликка очиқлаш тартибини жорий этиш мақсадга мувофиқ.

Тартибга солиш таъсирини баҳолашни **соддалаштирилган тартибда** амалга ошириш таклиф этилади. Бундай чора-тадбирлар юзаки текширилади ва вазирликларга таъсирни баҳолаш чуқурлигини ва бошқа талабларни аниқлаш бўйича кўпроқ эркинлик берилади. Бундан ташқари, вазирликлар кичик ва микро бизнесга таъсирни баҳолашдан, шунингдек, тартибга солиш таъсирини кейинги баҳолашдан озод қилинади. Ҳар бир вазирлик тартибга солиш чора-тадбирларининг соддалаштирилган тартибга тегишлилигини белгилашнинг ўз ёндашувига эга.

Тартибга солиш таъсирини баҳолаш институтини ҳудудий даражада, хусусан, маҳаллий ҳокимликлар ҳамда халқ депутатлари Кенгашларининг айрим ҳужжатларига нисбатан ҳам жорий этиш мақсадга мувофиқ.

Келгусида тартибга солиш таъсирини баҳолаш институтини янада ривожлантириш, унинг ҳуқуқий асосларини тақомиллаштириш мақсадида «**Тартибга солиш таъсирини баҳолаш тўғрисида**»ги **Ўзбекистон Республикаси Қонунини** қабул қилиш мақсадга мувофиқ [5].

Мазкур Қонунда норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва уларнинг лойиҳаларининг тартибга солиш таъсирини баҳолаш принциплари, бу борадаги давлат бошқаруви, тартибга солиш таъсири баҳоланадиган норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасининг турлари, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасининг тартибга солиш таъсирини

баҳолаш бўйича ҳисобот ва хулоса, уларни жамоатчилик муҳокамасидан ўтказиш, вазирликлар ва идоралар ҳамда хулоса берувчи органлар билан келишиш ва Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига киритиш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолашни режалаштириш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолаш ва баҳолаш якунларини расмийлаштириш ва якуний маълумотни Вазирлар Маҳкамасига киритиш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсири баҳоланишини назорат қилиш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва уларнинг лойиҳаларининг тартибга солиш таъсирини баҳолаш шакллари, усуллари, соддалаштирилган тартибда баҳолаш ҳамда тўлиқ баҳолаш каби масалаларни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш таклиф этилади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. De Francesco, F., Radaelli C., Troeger V. Implementing regulatory innovations in Europe: the case of impact assessment // Journal of European Public Policy. – №19 (4). – 2012. – P. 491-511
2. Тихомиров Ю. А. Эффективность законодательства в экономической сфере: научно-практическое исследование. – М.: Волтерс Клувер, 2010.
3. Колегов В.В. Совершенствование системы оценки регулирующего воздействия в государственном управлении на региональном уровне. Дисс. на соис. к.э.н. М.: 2019. – С. 10-11.
4. Иванова М.В. Модели и методы оценки регулирующего воздействия в государственном управлении России и зарубежных стран. Монография. – СПб.: Изд-во СПбГЭУ, 2018. – С.9.
5. “Тартибга солиш таъсирини баҳолаш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳасининг концепцияси диссертация ишига илова қилинади.
6. OECD. Regulatory Impact Analysis (RIA) Inventory. Note by the Secretariat. Paris. 2004. – P.16-18.